

Lägesrapport LillNILS 2012-02-16

Utbildning av inventerare, Kungsör 2011
Foto: Helena Rygne

Innehåll

1. Löpande övervakningen i LillNILS 2011, sid 3
 - 1.1 Småbiotoper, sid 3
 - 1.2 Gräsmarker, sid 4
 - 1.3 Myrar, sid 5

2. Utvecklingsprojekt inom LillNILS 2011, sid 6
 - 2.1. Datavärdskap småbiotoper, sid 6
 - 2.2. Gräsmarkernas gröna infrastruktur, sid 6

3. Utvecklingsprojekt inom LillNILS 2012, sid 7
 - 3.1 Småbiotopsindikator, sid 7
 - 3.2 Norrlandslänens gräsmarksprojekt, sid 7

4. Övrigt, sid 8
 4. 1 Ledningsgrupp för LillNILS, sid 8
 - 4.2 Projektwebb lillnils.se
 - 4.3 Rapport

1. Löpande övervakningen i LILNILS 2011:

1.1 Småbiotoper

Länsstyrelserna och Riksantikvarieämbetet

Länsstyrelserna i AB, C, D, E, F, M, T och U län deltar i övervakningen som pågår sedan 2009. Från och med 2011 deltar även Riksantikvarieämbetet och några variabler har tillkommit på grund av sitt kulturmiljövärde, exempelvis synlighet och omgivande markslag.

Inventeringsarbetet 2011

Totalt ingick 22 stycken 3x3 km rutor i de åtta länen som deltar i övervakningen. Fältinventeringen genomfördes av fyra personer i september. En inventerare hinner som bäst inventera 13 km åkerkant per arbetsdag. Erfarenheterna från inventeringsarbetet hittills är att metodiken fungerar som det är tänkt! Efter fältinventeringen läggs fältdata in i en geodatabas som har utvecklats under året (se nedan under utvecklingsprojekt "Datavårdskap småbiotoper").

Utbildning av småbiotopsinventerare, Kungsör augusti 2011. Foto:Helena Rygne

Kommande småbiotopsanalyser

Liksom tidigare år var de klart vanligaste typerna av småbiotoper bärande träd och buskar och stensubstrat/murar. Även övriga objekt visar liknande mönster mellan åren. Det verkar alltså som att vi kan få en ganska bra, enhetlig bild av hur vanligt förekommande olika typer är. Fältinventeringen av småbiotoper genererar en stor mängd data som kommer att möjliggöra många intressanta analyser. Till exempel kommer man att kunna koppla ihop småbiotopernas förekomst med åkermarkens struktur och utbredning i landskapet, vilket är viktigt för att göra olika typer av jämförelser och förklara orsaken till och effekten av förändringar i småbiotopernas förekomst.

Till en poster (bilaga 4) som presenterades på Miljöövervakningsdagarna 2011 tog vi fram följande exempel på indikatorer för småbiotoper som skulle kunna tas fram från småbiotopsdatat:

Åkermarkens arrondering (Läs mer nedan under utvecklingsprojekt 2012!)

Mått: Mängd åkerkanter per hektar åkermark

Landskapselementens mängd och skötsel

Mått: Mängd linjära landskapselement som inte är helt igenväxta

Åkerlandskapets biologiskt värdefulla strukturer

Mått: Mängd bärande träd och buskar i åkerkanten

Läs mer om löpande övervakningen av **småbiotoper** i "Årsrapport för Regional miljöövervakning via NILS-programmet år 2011"!

1.2 Gräsmarker

I Mälardalen, Kronoberg – och kanske Norrland?

Länsstyrelserna i AB, C, G, T och U län deltar i övervakningen som pågår sedan 2009. Även norrlandslänen ser över möjligheterna att starta någon form av gräsmarksövervakning via NILS och har fått utvecklingsmedel för detta under 2012 (läs mer under utvecklingsprojekt 2012.) Inventeringen av provtytor görs samordnat med fältinventeringen i NILS och Jordbruksverkets uppföljning av ängs- och betesmarksobjekt i NILS-rutor.

Vilka gräsmarker ska ingå?

Eftersom gräsmarkerna är viktiga för många växter och djur karteras idag all gräsmark på jordbruksmark inom den regionala övervakningen. Inom ett utvecklingsprojekt under 2011 har vi utrett om vi kan ta med även andra gräsmarker som ligger utanför dagens jordbrukslandskap, t.ex. ledningsgator, vägsrännor och gårdsmiljöer (läs mer om detta under utvecklingsprojekt 2011).

Foto: Thomas Börjesson

Kommande gräsmarksanalyser

Till en poster (**bilaga 4**) som presenterades på Miljöövervakningsdagarna 2011 tog vi fram följande exempel på indikatorer för gräsmarker som skulle kunna tas fram från gräsmarksdatat:

Betes- och slåttermarker med aktiv hävd

Mått: Areal betes-/slåttermark som aktivt hävdas, med resp. utan miljöersättning

Gräsmarkernas konnektivitet

Mått: Area och avstånd mellan gräsmarker i ett landskapsavsnitt

Kärlväxter i gräsmarker

Mått: Artindex för kärlväxtarter knutna till gräsmarker

Läs mer om löpande övervakningen av **gräsmarker** i ”Årsrapport för Regional miljöövervakning via NILS-programmet år 2011”.

Slåttergubbe. Illustratör: Michael Holmberg

1.3 Myrar

Fältinventering av myrar

Liksom för gräsmarker görs inventeringen av provytor i myrar helt samordnat med fältinventeringen i NILS. Provyteutlägget görs i myrar som avgränsats med hjälp av flygbildsinventering och fastighetskartans sankmarksskikt. Länsstyrelser som deltar sedan övervakningen startade 2009 är för närvarande AB, C, D, T och U län.

Exploatering av myrar – utveckling från 1950-talet

Inför 2012 sökte vi miljömåls- och miljöövervakningsmedel för att ta fram en indikator för exploatering av myrar med LillNILS-länen som exempel. Syftet med projektet är att få fram en indikator för att följa störning/exploatering (diken, stigar, körspår, skogsbilvägar och andra vägar) i myrar baserat på detaljerad flygbildstolkning. Startår för indikatorn skulle vara 1950-60 tal eftersom man kan tolka påverkan även i äldre flygbilder. Vi skulle alltså kunna få data från 1950-60-tal, 1980-tal och från nytagna flygbilder och se vilka förändringar som skett i myrarna fram till i dag. En sådan indikator kan användas även i län som inte deltar i LillNILS (men som vill satsa medel på flygbildstolkning). Vi fick dock inga medel för detta i år men vi kommer gå vidare med en ny ansökan framöver.

Körskador i myrmark. Foto: Mats Grimfoot

Exploatering kopplat till fältprovtytor

För de län som ingår i LillNILS myrövervakning blir det möjligt att koppla exploatering/störning till effekter på hydrologi och vidare till effekter på träd- och buskskikt samt markvegetation.

Kommande myrmarksanalyser

Till en poster (bilaga 4) som presenterades på Miljöövervakningsdagarna 2011 tog vi fram följande exempel på indikatorer för myrar som skulle kunna tas fram från myrmarksdatat:

Trädförekomst i öppna myrar*

Mått: Areal myr med grundyta mindre än 0,4 m² ha⁻¹

Exploatering och störning i myrar

Mått: Mängd diken, körspår och stigar i myrar (i LillNILS-länen även effekter på hydrologi och vegetation)

Kärlväxter och mossor i myrar

Mått: Artindex för kärlväxtarter och mossarter knutna till myrar

* Udd, D., Sandring, S., Kempe, G. & Svensson, J. 2010. Indikator för trädförekomst på öppna myrar. Institutionen för ekologi och genetik, Uppsala universitet. Uppsala. 33 s.

Läs mer om löpande övervakningen av **myrar** i ”Årsrapport för Regional miljöövervakning via NILS-programmet år 2011” .

2. Utvecklingsprojekt inom LillNILS 2011:

2.1 Datavärdskap småbiotoper

Baserat på de förslag till analyser och indikatorer som togs fram i ett utvecklingsprojekt 2010, har SLU utvecklat en geodatabas där fältdata från småbiotopsövervakningen läggs in.

Läs mer om projektet i PM: Datahantering för LillNILS småbiotoper.

2.2 Gräsmarkernas gröna infrastruktur

Under 2011 har vi arbetat med att utveckla metoder för att få med gräsmarker utanför jordbrukslandskapet som till exempel gårdsmiljöer, vägslänter och ledningsgator ("det övriga gräseriet").

Läs mer om projektet i PM: Gräsmarkernas gröna infrastruktur i jordbrukslandskapet.

Foto: Helena Rygne

3. Utvecklingsprojekt inom LillNILS 2012:

3.1 Småbiotopsindikator

Projektmedel till arronderingsindex

Vi har nyligen fått det glädjande beskedet att vi får miljömåls- och miljöövervakningsmedel för att ta fram en indikator för åkerlandskapets variation och förekomst av småbiotoper. Indikatoren kommer att vara ett så kallat arronderingsindex som är baserat på åkermarkens kantlängd och areal. I projektet ingår också att belysa hur indikatoren kan visa på olika landskapsförändringar som till exempel rationalisering av jordbruket och nedläggning av åkermark.

Storskaligt test i LillNILS-länen

Inom projektet kommer vi att genomföra ett storskaligt test med LillNILS-länen som exempel. Värden för indikatoren tas fram från flygbilder vid tre tidpunkter (1950-60-tal, 1980-tal och nytagna bilder). Vi kommer alltså att få en trend för utvecklingen av ett arronderingsindex från 1950-talet fram till idag.

Kan användas i alla län – men bättre i LillNILS-länen

Indikatoren kommer att kunna användas i alla län som på något vis kan bekosta en flygbildstolkning. Men i de län som deltar i LillNILS blir det också möjligt att i nästa steg gå vidare med fler indikatorer för mängd och skötsel av landskapselement samt biologiskt värdefulla strukturer i åkerlandskapet.

Arbetet i gång

Vi har så smått börjat dra igång arbetet, flygbilderna är beställda och projektplanen är på gång. Både Jordbruksverket (Johan Wallander) och RUS (Marie Vallin) är intresserade av projektet och kommer att delta i mån av tid. Vi behöver också bemanna en referensgrupp till projektet. Anmäl gärna intresse till Helena! En förfrågan kommer också inom kort.

Foto: Helena Rygne, Anders Glimskär

3. 2 Norrlandslänens gräsmarksprojekt

Norrlandslänen har fått miljöövervakningsmedel beviljade för att se över möjligheterna att starta någon form av gräsmarksövervakning via NILS. Urban Gunnarsson, Lst Dalarna är projektsamordnare.

4. Övrigt

4.1 Ledningsgrupp för LillNILS

SLU har tagit initiativ till en ledningsgrupp för LillNILS som ett forum för att diskutera prioriteringar och målsättningar inom ramen för det befintliga uppdrag som regleras i avtalet mellan länsstyrelserna och SLU.

4.2 Projektwebb lillnils.se

Anneli Larsson, miljöinformatör på Lst Örebro, arbetar med att ta fram en projektwebb för LillNILS. Där ska vi försöka samla all information om projektet. Hör gärna av er med önskemål och synpunkter till Anneli eller Helena.

Så länge kan man hitta information om rapporter mm på NILS webbplats:

<http://www.slu.se/sv/centrumbildningar-och-projekt/nils/projekt/regional-miljoovervakning-via-nils/>

Ni kan också se hur vi informerar om LillNILS på Lst Örebros webbplats:

[Småbiotoper och gräsmarker](#)

[Myrar](#)

4.3 Rapport

Om tiden räcker till under våren kommer Helena tillsammans med SLU m.fl. att ta fram en mer omfattande ”publik” rapport för hela LillNILS (småbiotoper, gräsmarker, myrar).

Antecknat av Helena Rygne,
projektsamordnare LillNILS